

საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია

ქართული ენციკლოპედიის ი. აბაშიძის სახელობის მთავარი სამეცნიერო რედაქცია

თავდანერძი

თავდანერძი, ყმათა კატეგორია შუა საუკუნეების საქართველოში, მოხსენიებულია ალბულას სამართლის წიგნში (XIII–XIV სს.). იგი „შენყნარებული ყმაა“. ფეოდ. საზ-ბაში შეწყნარება – უფროსის მიერ უმცროსის მიღება, თანხლება, შეფარება, შეკედლება და ა. შ. – ურთიერთობაა, რაც წერილობით „თავდანერძით“ ფორმდებოდა. თ. შეიძლება ყოფილიყო გლეხიც და რანგით დაბალი ფეოდალიც. თ. გლეხი ერთი ბატონიდან მეორესთან მისული კაცია. თუ იგი ახ. ბატონს ჩაესიძებოდა – მისი ყმის ქალს შეირთავდა, მაშინ ახ. ბატონთან რჩებოდა. ძვ. „მკვიდრი ბატონის“ წამოდავების შემთხვევაში, თუ თ. ნებით არ დაბრუნდებოდა უკან, სამართალს ოჯახის დანგრევის უფლება არ ჰქონდა და თ-ს ოჯახით აბრუნებდა უკან. ძვ. ბატონი ცოლის საფასურს იხდიდა. თ. გლეხი იურიდიულად „ნებიერია“ – ახ. ბატონთან ნებით მისული. ასეთ დროს საბატონყმო ურთიერთობანი შედარებით შეღავათიანი იყო.

ლიტ.: მ ე გ რ ე ლ ა ძ ე დ., საქართველოს გლეხოვა XIII–XV საუკუნეებში, თბ., 1991.

დ. მეგრელაძე
